

Program för stadsnära odling

Beslutat av kommunfullmäktige 2026-XX-XX

Innehåll

Bakgrund	3
Odlingsstaden Stockholm	5
Planeringsinriktningar	10
Mer odling och på rätt plats.....	12
Ökad kunskap om odling	14
Välkomnande och till för alla	16
Klimat- och miljösmarta	18
Välförvaltade	20
Utvecklas efter nya förutsättningar	22
Referenslista	24
Ordlista	26

Bakgrund

Stockholm är en fantastisk stad för odling med tillgång till koloniträdgårdar, gemensamhetsodlingar samt odling i trädgårdar och på gårdar. Odlingarna bidrar på många sätt till Stockholms attraktivitet och långsiktiga hållbarhet.

Stadsnära odling ger rekreationsvärden och utlopp för egen kreativitet samt vardagsmotion som kan bidra till ett bättre fysiskt och psykiskt välmående. Innerstadens koloniträdgårdar, där marken brukats kontinuerligt i över hundra år, är ett levande kulturarv som speglar stadens historia och berikar miljön med blomprakt och skönhetsvärden. På stadens skolor, förskolor och särskilda boenden ger odlingar meningsfull aktivitet, egen skörd och pedagogiska värden. Stadsnära odling skapar gemenskaper på bostadsgårdar, i koloniområden och inom gemensamhetsodlingar i parker, där delaktighet och föreningsliv stärker lokalsamhället. Stadsnära odlingar kan också gynna den biologiska mångfalden och stärka spridningsvägar för vissa arter. Dessutom kan den ge staden en ökad resiliens med fler och nya möjligheter till hållbar matframställning.

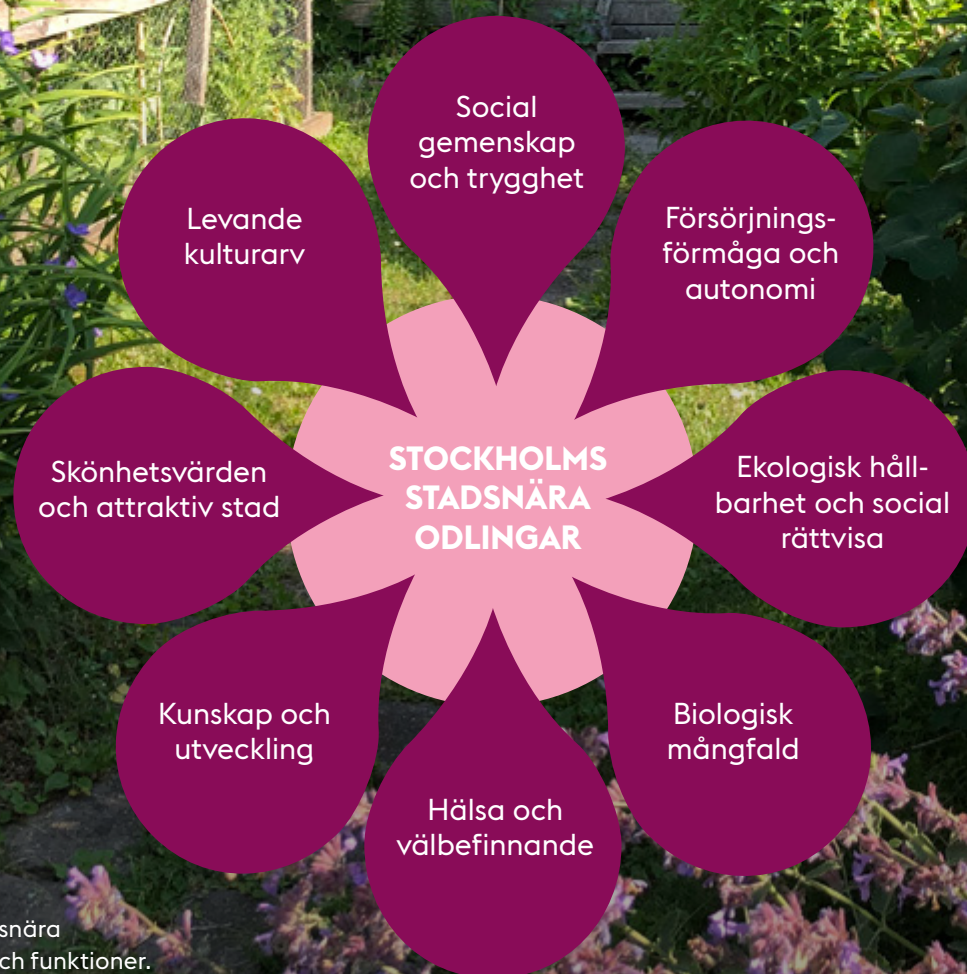
Syftet med programmet

Stockholms stads *Program för stadsnära odling* är ett stadsövergripande styrdokument som gäller för stadens samtliga nämnder och bolagsstyrelser.

Det övergripande målet är att den stadsnära odlingen ska bidra till Stockholms attraktivitet och långsiktiga hållbarhet.

Programmet ska fungera som ett stöd för stadens interna arbete och visa invånare och intressenter stadens intentioner för hur stadsnära odling ska utvecklas och förvaltas långsiktigt.

Programmet fokuserar på den stadsnära odling som staden själv har rådighet över och på den samverkande roll staden kan ta för att nå fler aktörer.

Figur över den stadsnära odlingens värden och funktioner.

Odlingstaden Stockholm

Ett ökat fokus på stadsnära odling bidrar till stadens övergripande och långsiktiga mål på flera sätt.

Programmet tar avstamp i stadens vision 2040, översiktsplanen för Stockholms stad, Miljöprogram 2030 samt Agenda 2030. Vision 2040 anger att Stockholm ska vara en *mångsidig storstad för alla*, vara *hållbart växande och dynamisk* samt en *smart och innovativ storstad*. Tre områden i fokus är *trygghet, klimat- och miljö* samt *tillväxt*. Översiktsplanen anger att staden ska vara en *växande stad, en sammanhängande stad, ha en god offentlig miljö* samt vara en *klimatsmart och tålig stad*. Agenda 2030 utgör stöd och inriktning för utveckling av stadens arbete för social, ekonomisk och miljö-

mässig hållbarhet. Ett ökat fokus på stadsnära odling bidrar till flera av de globala målen samt till miljöprogrammets mål.

Olika former av stadsnära odling idag

Stadsnära odling i stadens regi finns i flera olika former. Odlingarna har olika syften, förutsättningar, förvaltningsformer samt krav på planläggning och ekonomi. Ansvar för stadsnära odling delas av flera olika nämnder och bolagsstyrelser. Även inom samma form av odling kan ansvaret för till exempel samordning, investering och förvaltning vara fördelat på flera nämnder och bolagsstyrelser.

	Arrendeavtal		Övriga avtal	Stadens egna odlingar
Stadsdelsnämnderna (Trafiknämnden ansvarar för samordningen av stadsdelsnämndernas stadsmiljöverksamhet)	Koloniträdgårdar med stuga Bostadsarrende	Odlingsslotter (Fd fritidsträdgårdar) Lägenhetsarrende	Gemensamhetsodlingar parkmark Brukaravtal	Plocka och odla i parken
Utbildningsnämnden, (SISAB)				Odling på skolor
Förskolenämnden, stadsdelsnämnderna, (SISAB)				Odling på förskolor
Äldrenämnden, socialnämnden, (MICASA)				Odling på särskilda boenden
Bostadsbolagen			Odling inom bostadsbolagen	
Fastighetsnämnden	Stadsjordbruk Arrende			
Stockholm Vatten och Avfall AB				Jordbruk

Tabell över olika former av stadsnära odling som staden har rådighet över idag. Tabellen visar de ansvariga nämnderna eller bolagsstyrelser till vänster med förvaltande bolagsstyrelse inom parantes. Kolumnerna till höger visar typ av avtal eller om staden odlar i egen regi

Bagisodlarnas gemensamhetsodlingar

I Bagarmossen driver Bagisodlarna gemensamhetsodlingar och en liten hönsgård som blivit en lokal mötesplats. Många passerar förbi på väg till skola, centrum eller tunnelbana. Hönsen lockar dagligen förskoleklasser, ungdomar tittar in och platsen skapar möten mellan generationer. Odlingarna och omsorgen om platsen har bidragit till en trygg atmosfär och öppenheten gör det till

en plats för återhämtning. Arbetet blir som ett kulturprojekt – med lokal förankring och i ständig förändring. De som odlar här beskriver glädjen i att skapa något gemensamt tillsammans med sina grannar. De nämner både glädjen och utmaningarna, såsom det tunga arbetet att ta hand om hönsen året runt.

Plocka och odla i parken

Det enklaste sättet att ta del av odling är att plocka frukt och bär i parken. Ätbara växter, frukter och bär som invånare kan plocka finns över hela stadens parkmark. På vissa platser finns även anlagda fruktlundar och några stadsdelar har skapat plats för grönsaksodlingar i parken. Det kan vara för att öka tryggheten, genomföra arbetsmarknadsinsatser eller för att tillföra pedagogiska värden. Idag känner många inte till att det är tillåtet att plocka frukt och bär på parkmark, vilket innebär att mycket mer av det ätbara skulle kunna tas tillvara.

Gemensamhetsodlingar på parkmark

Gemensamhetsodlingar innebär att invånare ges möjlighet att odla tillsammans i en del av parken. Odlingarna kan startas upp på initiativ av invånare och ett brukaravtal för skötseln av den del av parkmarken upprättas då mellan stadsdelsnämnderna och odlarna. Det varierar idag hur gemensamhetsodlingarna hanteras praktiskt och finansiellt över staden. Odlingarna är öppna för alla.

Koloniområden

Den vanligaste formen av stadsnära odling som staden ansvarar för är koloniområden, det vill säga koloniträdgårdar med stugor och odlingslotter utan stuga. Odlingformen har en hundraårig tradition och präglas av en stark föreningskultur. Varje odlare ansvarar för sin egen lott inom en koloniförening. Områdena har en etablerad infrastruktur för odling, såsom skyddande staket, ledningar för bevattning och föreningsstugor.

Koloniträdgårdar med stuga överläts genom hembud. Skötsel och utformning av områdena regleras i arrendavtal, ordningsföreskrifter, detaljplaner och flera andra dokument. Koloniföreningarna ansvarar för driften av områdena, medan stadsdelsnämnderna ansvarar för investeringarna. Idag finns ett 70-tal föreningar som arrenderar totalt cirka 150 hektar mark med ungefär 7 500 lotter.

Odling på skolor och förskolor

Odling på skolor och förskolor ger pedagogiska mervärden och bedrivs idag där verksamheterna har detta önskemål. Ett uppdrag för gröna skolgårdar där bland annat lekvärden och odling har kombinerats har drivit på utvecklingen mot mer odling på gårdarna. Gårdarnas ytor ska fungera för flera olika funktioner såsom varierad lek, rörelse och lärande. Odling kan kopplas till både lärande och återhämtning. Fältlabbet, som är en mobil naturskola, erbjuder exempelvis en aktivitet för elever kring hydroponisk odling.

Ljungbackens stödboende

I Åkersberga ligger stödboendet Ljungbacken som drivs av Stockholms stad. Det är ett drogfrött stödboende för vuxna. När matpriserna gick upp såg verksamheten fördelar med att odla egna grönsaker till måltider. Samtidigt fick boende tillgång till en meningsfull aktivitet. På Ljungbacken sammanfaller flera goda förutsättningar för att lyckas med egen odling till köket: ekonomiska incitament, ett intresse från personalen, tillgång till plats att odla, matlagning på plats samt en boendemålgrupp som aktivt kan delta i arbetet med odlingarna.

Odling på specialboenden

På stadens särskilda boenden bidrar odling till trivsel och meningsfulla aktiviteter. Förutsättningarna för odling skiljer sig åt mellan olika typer av boenden och odlingarna anpassas därför efter de boendes behov.

Potentialstudier i Norra Djurgårdsstaden

I stadsutvecklingsprojektet Norra Djurgårdsstaden finns målsättningar att öka odlingen i staden. Det ska finnas möjlighet till egen odling och den ska nyttjas som ett medel att främja hälsa samt uppnå sociala och estetiska kvaliteter. Odling kan ordnas på allmän plats, av mer eller mindre permanent karaktär eller i privata och gemensamma odlingsytor i kvarteren på till exempel takterrasser, uteplatser och balkonger.

I ett tidigt skede gjordes potentialstudier för att se över möjligheten till odling i större skala som till exempel i befintliga bergrum eller andra mörka utrymmen som källare och garage. Ett mer storskaligt förslag som visades i studien är att odla kommersiellt på taken till industribyggnaderna i staden med hjälp av ny teknik. Exempel från flera platser i världen visar att

detta kan göras med ekonomisk hållbarhet. Potentialstudien pekar också på möjligheten att integrera växthus i arkitekturen som en del av en byggnad och på så sätt uppnå andra funktioner som till exempel en skärm mot buller. Studien visade även på möjligheten till småskalig kommersiell odling på tillfälliga platser som väntar på att bebyggas i till exempel containers.

Ett innovationsprojekt är påbörjat för att ta resultatet från potentialstudien ett steg längre. Projektet undersöker hur stadsplaneringen kan stödja odling på kvartersmark, men också skapa cirkulära flöden där vatten, energi och näring återvinns istället för att gå till spillo. Projektet avser också att utveckla en pilotanläggning och involvera invånare.

Odling inom bostadsbolagen

Bostadsbolagen arbetar med att möjliggöra för boende att ta del av odling på flera olika sätt. Frukträd, bärbuskar och ätbara perenner finns på många bostadsgårdar. Det går ofta att få tillgång till en egen eller en gemensam odlingslott, på eller i anslutning till sin gård. Större gemensamma odlingsytor får bäst resultat med insatser i form av samordning och skötsel, vilket kan ske genom till exempel en anställd odlingscoach.

Jordbruk

Stockholms stad har, sett ur ett nationellt perspektiv, en relativt låg andel jordbruksmark. Samtidigt äger staden flera jordbruksfastigheter både inom stadens gränser och i kranskommuner. Enligt Jordbruksverkets klassning från 2024 finns det inom kommungränsen totalt 127 hektar åkermark och 57 hektar betesmark.

Stadens jordbruksmarker rymmer flera viktiga ekosystemtjänster samt betydande natur- och kulturvärden. I regel ligger de inom områden som har någon form av skydd, såsom kultur- eller naturreservat eller ingår i ett riksintresse för kulturmiljövärden eller för det rörliga friluftslivet.

Hästa Gård i Igelbäckens kulturresevat erbjuder en publik verksamhet. I områdena kring Orlången och Ågesta i Huddinge kommun har jordbruksmarkerna stora natur-, kultur och rekreationsvärden. Stockholm Vatten och Avlopp AB driver ett jordbruk i Salems och Botkyrka kommun i egen regi med syfte att skydda Stockholms reservvattentäkt Bornsjön.

SVOA:s jordbruk vid Bornsjön

Stockholm Vatten och Avfall AB (SVOA) driver ett jordbruk vid vattenskyddsområdet Bornsjön. Jordbruket omfattar ca 5500 ha mark varav ca 900 hektar är jordbruksmark. Målsättningen med förvaltningen är att skydda Bornsjön som vattentäkt. Driften bygger på forskning om långsiktigt hållbart jordbruk. För att minska klimatpåverkan lämnas tex mulljord som gräsmarker och biodrivmedel används till traktorer och fordon. Grödorna får näring via grüngödsling och ekologiskt gödselmedel, bekämpnings-

medel används inte och skyddszoner finns längs alla diken och vattendrag för att minska erosion. Den biologiska mångfalden stärks genom bryn i skogskanter och odling av blommor på utvalda fält. Sedan SVOA tog över förvaltningen 2012 syns en trend av bättre vattenkvalitet. Jordbruket kan fungera som förebild och kunskapskälla för stadens övriga stadsjordbruk. På Talby Nedergården finns lokaler som passar för grupper och utbildning.

Planeringsinriktningar

Stadens arbete med stadsnära odling konkretiseras i sex planeringsinriktningar som anger hur staden ska prioritera när stadsnära odling utvecklas och förvaltas.

Planeringsinriktningarna gäller både för befintliga och nya stadsnära odlingar över hela staden.

Mer odling och på rätt plats

Klimat- och miljömarta

Ökad kunskap om odling

Välförvaltade

Välkomnande och till för alla

**Utvecklas efter nya
förutsättningar**

Mer odling och på rätt plats

Det ska finnas förutsättningar att tillskapa ny stadsnära odling i Stockholm. Eftersom ny odling innebär investeringar för framtiden är det viktigt att de insatser som görs bidrar till programmets översiktliga målsättning och följer dess planeringsinriktningar. Stadsnära odling kan utvecklas på flera sätt, till exempel genom att anlägga nya odlingsområden eller genom att stärka förvaltningen av befintliga områden så att de kan användas mer effektivt för odling.

De olika formerna av odling fyller olika syften och har skilda förutsättningar. Därför behöver de utvecklas där de ger störst nytta för staden som helhet.

Kunskapsunderlag och avvägningar för planering och investering

Stockholm utvecklas och förtätas samtidigt som staden behöver behålla sin attraktiva karaktär med en blandning av bebyggelse och gröna och blå miljöer. Tillgången till grönområden och odling är avgörande för att staden ska upplevas som trivsamt och hälsosamt. När Stockholm växer behöver olika intressen balanseras och planeringen av stadsnära odling måste därför utgå från aktuell kunskap om befintliga värden och prövas i relation till andra intressen.

Länsstyrelsen i Stockholms läns vägledning för jordbruksmark ger ett stöd i planeringen. Den förtydligar miljöbalkens bestämmelser att jordbruksmark endast får tas i anspråk när ett väsentligt samhällsintresse inte kan tillgodoses på annan mark.

Ett kunskapsunderlag ska tas fram och användas vid lokaliseringsstudier för nya stadsnära odlingar. Inventering av stadens jordbruksmark, övriga potentiella odlingsvärda ytor, programmets planeringsinriktningar,

en rättvis geografisk fördelning över staden, det gröna kulturarvet, ekologiska värden, val av odlingsform, andra intressen för markanvändning samt genomförbarhet är exempel på faktorer som också bör beaktas i arbetet.

Vid anläggning av nya och utveckling av befintliga odlingsområden inom stadens reservat ska målsättningen för reservaten förstärkas. Lämpliga platser för odling inom reservaten är i regel äldre åkermark som lagts om till betesmark eller träda eller som riskerar att växa igen. Nya odlingar ska dock i första hand anläggas utanför reservaten, på parkmark med låga naturvärden eller på hårdgjord mark.

Inrättandeprocess för nya odlingar

En inrättandeprocess ska tas fram för nya stadsnära odlingar som kräver planläggning samt investerings- och driftmedel, så som till exempel koloniområden. Inrättandeprocessen behöver tydliggöra ansvariga nämnder avseende finansiering av planläggning, anläggning och förvaltning.

Stadens gårdar utvecklas

Stockholms egna jordbruksmarker kan utvecklas mot större andel uppodlad åkermark, förutsatt att det är förenligt med andra intressen och värden. Allt jordbruk som bedrivs ska vara ekologiskt hållbart och ta hänsyn till platsens historia samt andra intressen och förutsättningar.

Hästa gårds landskapshistoriska värden och öppna marker bevaras genom ett småskaligt och hållbart jordbruk. Gården ska fortsätta att utvecklas med större andel åkermark, djurhållning, utbildning och innovation för odling samt sociala verksamheter.

Småskalig kommersiell odling för ökad bredd och beredskap

Staden ska pröva förutsättningarna för en ny form av odling: småskalig kommersiell odling. Formen skulle ge staden möjlighet att arrendera ut mark till mindre aktörer med ett hållbarhetsfokus. Marken som arrenderas ut behöver vara planlagd så att odling medges eller ligga på mark som inte är planlagd.

Syftet med odlingsformen är att ge förutsättningar för viss primärproduktion inom stadens gränser.

För att öka lönsamheten för småskaliga kommersiella odlare behövs lämpliga platser att sälja grödorna direkt till konsumenten. Exempel på detta är Bondens egen Marknad och REKO-ringen. Staden ska främja upplåtelser för försäljning av mat från småskaliga ekologiska odlingar både från staden och från regionen.

Rätt plats för gemensamhetsodling

Gemensamhetsodlingar på allmän platsmark ska vara till för alla, men de får inte tränga bort andra viktiga rekreativvärden i parkerna. Platser som används för gemensamhetsodlingar behöver kunna anpassas efter hur stort intresset är över tid. Platserna ska hålla för att odlingarna utökas samt kunna återställas eller ställas om till annan odlingsform om de inte längre nyttjas för gemensamhetsodlingar. Där det är möjligt bör odlingarna ske direkt på friland och användandet av pallkragar med torvbaserad jord ska undvikas för att minska klimatpåverkan.

För att starta en gemensamhetsodling ska det finnas en förening med ett intresse av att odla tillsammans. Det är bra att börja med en mindre yta som kan växa i takt med att engagemanget håller i sig och odlingen fungerar väl. Det är också viktigt att säkerställa tillgång till vatten, något som ibland kan vara en utmaning men som är en grundförutsättning för att odlingen ska fungera.

Ökad kunskap om odling

Odlare söker ofta ny kunskap och bidrar också till att driva utvecklingen framåt. Staden ska arbeta för att kunskap om odling sprids och höjs. Ökad kunskap om odling ger en ökad glädje för odlaren, möjliggör för ett mer hållbart odlande samt bidrar till en ökad beredskap.

Intern kunskapshöjning

Kunskap om stadsnära odling ska höjas inom stadens berörda förvaltningar för att underlätta för beslut för förvaltning av befintliga odlingar och utvecklingen av nya. Det kan ske genom regelbunden utbildning för berörda tjänstepersoner samt genom att säkerställa relevant datainsamling och uppföljning.

Odlingskunskap kan också spridas inom de förvaltningar och bolag som på ett mer direkt sätt berörs av odlingsfrågor. Det kan ske genom att personal erbjuds möjlighet till utbildning om odling.

För att göra korrekta bedömningar och avvägningar vid frågor gällande förvaltning och bygglov i äldre koloniområden finns behov av vägledande kunskapsunderlag. Detta bidrar även till att höja den generella kunskapen om stadens historiska framväxt under 1900-talet.

Kunskap och nätverkande

Det finns ett värde av att utveckla samverkan mellan staden, näringslivet, föreningar och akademi eftersom det möjliggör samarbetsytor och synergieffekter i utvecklingen av Stockholms stadsnära odling.

Staden ska främja kunskapshöjning genom att samverka med de organisationer och verksamheter som arbetar aktivt med utbildning om odling och hållbarhet. När insatser samordnas når informationen längre.

Kunskapsinsatser kan vara att göra egen kvalitativ jord med ett minskat klimatavtryck, hur man ökar den biologiska mångfalden och hejdar spridningen av invasiva arter.

Stöd till föreningar kan också ske genom föreningsbidrag eller genom att upplåta lokaler.

Stadsnära odling kan bidra positivt till den större och mer komplexa frågan om stadens beredskap. Staden har ett pågående beredskapsarbete som täcker samtliga verksamheter.

En höjd kunskap om odling samt det föreningsliv, de nätverk och gemenskaper som växer fram kring stadsnära odling kan bidra till stadens beredskap.

**"Det ska finnas likvärdiga
möjligheter för alla att ta
del av stadens odlingar."**

Välkomnande och till för alla

Det ska finnas likvärdiga möjligheter för alla att ta del av stadens odlingar. Ålder, funktionshinder, ekonomiska förutsättningar, boendeform, kunskapsnivå eller motiv för att odla ska inte påverka möjligheterna att odla. Utveckling av nya odlingar ska bidra till att odlingsmöjligheterna blir mer rättvist fördelade över staden.

Det ska både vara ett lätt insteg till att börja odla såväl som möjligt att öka sina odlingskunskaper eller göra en odlingskarriär. Det ska finnas en mångfald av odlingsformer för att underlätta för alla att hitta den odling som passar bäst för de egna förutsättningarna. Detta förhållningssätt ger utrymme för att kunna odla i olika skeden och förutsättningar i livet.

En mångfald av flera olika former av odlingar och aktörer i olika skalor bidrar också till en ökad resiliens i staden.

Öppen stadsträdgårdsodling för alla

Det finns behov av en samlingsplats för berörda tjänstepersoner, odlingsgrupper och intressenter för att sprida kunskap om odling. Det finns också ett värde i att sänka tröskeln för odling ytterligare.

Målsättningen är att en ny odlingsform: öppen stadsträdgårdsodling för alla, både ska fungera som en mötesplats där alla kan odla oavsett bakgrund samt som en mötesplats för kunskapsutbyte, utbildning och utveckling.

För att formen av odling ska kunna införas behöver den utredas avseende ansvar, finansiering och förvaltningsform.

Bärbuskar, nöt- och fruktträd och andra ätbara växter blir fler

Andelen ätbara växter ska öka i stadens parker. Det ger fler stockholmare tillgång till något ätbart nära bostaden, även utan tillgång till en egen odling. Fler ätbara växter är även gynnsamt för den biologiska mångfalden i staden och ökar grönstrukturens mångfunktionalitet.

På utvalda platser kan ätbara växter koncentreras till skogsträdgårdar, matparker eller perenn köksträdgård.

Det är viktigt att formerna, artval samt plats i staden beaktas så att förvaltningen av parkmark blir långsiktigt hållbar.

I samband med skördetid behövs tydlig information om att alla får lov att plocka det ätbara, hur man gör för att plocka samt hur det skördade kan tas om hand och lagras. Informationsinsatser bedöms bidra till att det ätbara tas tillvara i högre grad.

Odling på skolor och förskolor för pedagogik och lek

Stadens lekvrädesriktlinjer ska användas vid planering av nya gårdar och vid upprustning av befintliga. Skolgårdar och förskolegårdar är intensivt använda platser där många funktioner behöver tillgodoses. För att odling ska fungera långsiktigt behövs en genomtänkt planering och förvaltning. Hur odlingarna sköts och vattnas under odlingssäsong, vad som kan odlas för att fungera för målgruppen samt hur och var odlingsplatserna anläggs behöver fortsatt tas fram i dialog med verksamheten, elever och förvaltare.

Odling på särskilda boenden för ökad trivsel

Det ska vara lätt att odla på stadens särskilda boenden och odlingarna ska bidra till trivsel och meningsfull aktivitet. Odlingarna behöver anpassas till de boendes behov och förutsättningar. Till exempel kan odlingsbäddar höjas upp för att lättare nås från rullstol.

Odlingscoacher kan bidra till att underlätta för boende att själva aktivt delta i odlingsverksamheten.

Odling för alla på de kommunala bostadsbolagens gårdar

Det ska vara lätt att odla på de kommunala bostadsbolagens gårdar. Det ska vara lätt att komma igång, det ska finnas något för alla och odlingarna ska vara välskötta samt kunna utvecklas efter nya förutsättningar. Det ska finnas tydlig kommunikation kring odlingarna och hur man går tillväga för att odla.

Ett enkelt sätt att få tillgång till skörd är att sätta ätbara växter på gårdarna som alla kan plocka av för husbehov. Det kan vara fruktträd, bärbuskar och ätbara perenner.

Boende kan även få tillgång till en egen odlingslott, på eller i anslutning till gården. De boende kan skapa en förening som söker bidrag för jord och redskap för nya lotter eller tilldelas en redan befintlig lott.

Mer omfattande odling kan ske i större odlingsgemenskaper, på terrasser och i anlagda gemensamma växthus. Ofta knyts detta till något mer än bara odling såsom till exempel lek och mötesplatser. Detta kan skötas tillsammans av boende eller så sköts odlingen av en odlingscoach och trädgårdsmästare. Den resursen har möjlighet att stötta odlare, hålla ihop arbetet och säkerställer att odlingarna är välskötta även om intresset fluktuerar bland de boende.

Koloniområden för alla

Stockholmare med olika ekonomiska förutsättningar ska kunna få tillgång till en egen koloniträdgård med stuga. Därför ska gällande modell för hembud fortsatt tillämpas. Stugorna ska hålla en enklare standard för att säkerställa ett lägre pris.

Föreningarna i koloniområden ska tillämpa ett rättvist kösystem för tilldelning av lotter, ha ett fastställt takpris för köavgift samt ett transparent kösystem.

Tillgängliga odlingar

För att odlingarna ska komma fler till gagn kan befintliga odlingar utvecklas mot en högre grad av tillgänglighet. Målsättningen är att det ska finnas tillgängliga gångar genom områdena som är öppna och välkomnande för allmänheten.

I nya koloniträdgårdsområden ska god tillgänglighet säkerställas med angöringsplatser, tillgängliga stråk, sittplatser och toaletter.

Eftersom gemensamhetsodlingar är förlagda på allmän platsmark ska alla ha möjlighet att ta del av odlingarna. Det innebär också att det ska vara möjligt för alla och gå med i föreningen som odlar.

Tydlig kommunikation

Alla ska lätt kunna förstå hur Stockholm arbetar med stadsnära odling.

Aktuell information, riktlinjer, kartor och aktiviteter ska finnas samlade på stadens webbplats. Det ska framgå vem som ansvarar för olika delar inom arbetet med den stadsnära odlingen. Bredden av olika former av odling gör detta extra viktigt.

Staden ska kommunicera tydligt vid de fysiska odlingarna och det ska vara lätt för odlare och besökare att ta till sig information om områdena.

Klimat- och miljösmarta

Att själv bidra till ökad ekologisk hållbarhet är ett starkt motiv för många som odlar och att odla sin egen mat ger stockholmare en delaktighet i klimatomställningen.

Stadsnära odling ska utvecklas och förvaltas på ett sätt som bidrar till Stockholms miljömål enligt *Stockholms stads Miljöprogram 2030*. Det ska vara enkelt att odla klimat- och miljösmarta.

Minskat klimatavtryck

Staden ska sträva efter att de egna odlingarna är klimatpositiva. Staden ska också underlätta för alla odlare att odla med ett mindre klimatavtryck.

Torv, som är ett vanligt förekommande odlingssubstrat har stor kolinlagring och avger koldioxid lång tid efter att den lagts ut i odlingarna. Torven behöver därför succesivt fasas ut ur stadens egna odlingar.

Det finns ett behov av att se över möjligheten att ersätta odlingstorven genom till exempel kompostering av höstlöv samt beskärnings- och växtmaterial. På sikt bedöms en ökad recirkulation minska driftkostnader och mängden avfall.

Det ska till exempel finnas möjlighet att recirkulera löv i större gemenskaper av odlare, i anslutning till odlingsområdet, till ny jord. Det måste dock säkerställas att gemensamma lövkomposter sköts med stor noggrannhet för att inte sprida sjukdomar och invasiva arter.

Ökad biologisk mångfald

Stadsnära odling ska bidra till stadens biologiska mångfald. Inhemska och lokala växtarter som gynnar pollinatörer kan uppmuntras.

Andra exempel är att använda fruktträd eller benjeshäckar som yttre avgränsningarna runt odlingsområden. Träden bidrar till biologisk mångfald, att sänka temperaturen i staden, binda kol och återföra näring till odlingarna. Benjeshäckarna recirkulerar beskärningsmaterial och gynnar den biologiska mångfalden genom att den döda veden fungerar som livsmiljö för insekter och mindre djur.

Invasiva arter ska bekämpas i enlighet med stadens riktlinjer.

Friska och levande jordar

Att nå en god kvalitet på odlingsjord tar lång tid och jordarna ska behandlas som en ändlig resurs och en investering för framtiden. En välmående och väl-förvaltd odlingsjord ger förutsättningar för en långsiktig god avkastning.

Tillgång till näringsrik kompost och jord är grundläggande för att nå ett bra odlingsresultat. Genom till exempel täckodling kan organiskt material tillföras vilket gör jorden lucker, näringsrik och väl-dränerad samtidigt som behovet av bevattning minskar. Alla odlare ska uppmuntras till att kompostera trädgårdsavfall i anslutning till egen odling för att växtmaterial ska recirkuleras och näringen återföras jorden.

Odling i Stockholm bör ske utan kemiska bekämpningsmedel både för att skydda den biologiska mångfalden och för att minska risken för spridning av giftiga ämnen till mark och vatten.

För att undvika att odlare exponeras för förhöjda halter av föroreningar behöver marken och platsens lämplighet utredas innan den används för odling. Marken kan tidigare ha nyttjats på ett sätt som gett upphov till markförorening och mark i storstadsområden har även en högre bakgrundsbelastning jämfört med dess motsvarighet i en rural miljö.

Minskat näringsläckage

Det är viktigt att gödsla rätt mängd och vid rätt tidpunkt för att minimera läckaget av näringsämnen oavsett i vilken form stadsodlingen sker. Att helt sluta använda näring är inte möjligt om odlingarna ska ge avkastning. Skyddszoner som fångar upp näringsämnen mellan odlingar och vattendrag kan anläggas vid behov och odlare ska uppmuntras att använda rätt mängd gödning och under rätt säsong.

"Att själv bidra till ökad ekologisk hållbarhet är ett starkt motiv för många som odlar och att odla sin egen mat ger stockholmare en delaktighet i klimatomställningen."

Välförvaltade

Staden ska främja odling genom att tillhandahålla en fungerande infrastruktur för odling för koloniområden. Att bygga upp en välfungerande administration och struktur för odlingarna under normala förhållanden kommer att ge ett bidrag till stadens ökade beredskap i händelse av kris.

Trygga odlare

Odlingar ska vara trygga och säkra platser för alla i alla delar av staden. Därför ska staden arbeta med att förbättra tryggheten genom att säkerställa rutiner för och uppföljning av tryggheten inom stadens odlingar. Föreningslivet kopplat till stadsnära odling bidrar starkt till den sociala hållbarheten och tryggheten i lokalsamhället. Det ska finnas samma förutsättningar för föreningar och odlare att utgöra en positiv kraft i stadens samtliga stadsdelar.

Aktuella avtal och uppföljning

Det ska finnas aktuella avtal, uppdaterade ordningsföreskrifter och övriga styrande dokument för koloniområden. Staden ska kontinuerligt följa upp att föreningarna följer villkoren i avtalen. En ökad uppföljning bedöms öka odlingen i staden när lotter som inte brukas lättare kan roteras och får nya odlare.

Gemensamhetsodlingarna ska hanteras på ett likartat sätt över hela staden.

”Det ska finnas samma förutsättningar för föreningar och odlare att utgöra en positiv kraft i stadens samtliga stadsdelar.”

Utvecklas efter nya förutsättningar

I en föränderlig värld är det viktigt att staden anpassar arbetet med den stadsnära odlingen efter nya förutsättningar och krav. Nya former av odling och praxis ska kunna utvecklas om behov finns.

Stadsnära odling ska kunna utvecklas både genom initiativ från invånare som startar odlingsprojekt och genom stadens initiativ och strategiska planering.

Genom en aktiv omvärldsbevakning och samverkan med flera aktörer säkerställs ett dynamiskt arbetssätt.

Nya odlingstekniker och innovationer

Staden behöver aktivt samverka med akademien och forskarsamhället för att främja en hållbar livsmedelsproduktion inom stadens gränser. Det innebär bland annat att kontinuerligt följa och ta del av ny forskning och erfarenheter kring urban livsmedelsproduktion från andra storstadsregioner, både i Sverige och internationellt. Genom att vara uppdaterade på den senaste kunskapen kan staden identifiera möjligheter och metoder som kan anpassas till lokala förhållanden.

Nya odlingstekniker erbjuder potentiellt fler vägar för att producera mat på ett hållbart sätt, vilket samtidigt kan stärka stadens beredskap för framtida utmaningar inom livsmedelsförsörjningen. Odlingarna kan ses som ett komplement till växthus- och frilandsodling. För att dessa odlingar ska bidra till långsiktig hållbarhet krävs fungerande affärsmodeller, livscykelanalyser samt konsekvensbedömningar av miljömässiga och ekonomiska effekter.

Miljöfördelarna och den ekonomiska lönsamheten bedöms öka när odling integreras med lokala resurser genom att till exempel använda spillvärme, återbruka

näringskällor eller att odla i befintliga uppvärmda, mörka lokaler och på platta tak.

Vid utredning och analyser av stadens potential att använda ny odlingsteknik är det viktigt att ta hänsyn till Stockholms kontext och lokala förutsättningar. För att uppnå bäst resultat behöver staden dessutom arbeta tvärasektoriellt, där olika nämnder, forskningsinstitutioner och kommersiella aktörer samverkar.

Möjliggöra för framtida odling

Vid planläggning av nya områden kan detaljplanen utformas så att den medger att det i framtiden är möjligt att uppföra växthus och möjligheter för odling på gårdar, tak eller fasader.

Nya former för koloniområden

Koloniområden ska kunna utvecklas i nya former. En ny form av koloniområde kan vara odlingslotter med en mindre dagstuga eller växthus för att förlänga odlings-säsongen. Ett annat exempel är att koloniområden anläggs utifrån principerna för ett trädjordbruk för att öka den biologiska mångfalden, ge robusta odlingar, öka koldioxinlagringen och minska effekten av värmeöar.

"I en föränderlig värld är det viktigt att staden anpassar arbetet med den stadsnära odlingen efter nya förutsättningar och krav."

Referenslista

- Agenda 2030, UN, 2015
- Bygglövs för kolonister, Stockholm stad, 2014
- Dags att miljödiplomera er koloniträdgårdsförening? Studieförbundet, Koloniträdgårdsförbundet, Stockholm, 2023
- EBH-kartan, Länsstyrelserna, 2025
- Guide för biologisk mångfald – åtgärder för att skapa större artrikedom i trädgårdar, på bostadsgårdar och i andra miljöer i staden. Miljöförvaltningen, Stockholms stad, Stockholm, 2022
- Handlingsplan för biologisk mångfald, Stockholm stad, 2020
- Innovativt jordbruk minskar övergödningen i Stockholm reservvattentäkt, artikelserie, Stockholm Vatten och Avfall AB, 2023
- Intern granskning av verksamheten i Bornsjön, Stockholm Vatten och Avfall AB, 2022
- Jordbruksmark i fysisk planering – Länsstyrelsen i Stockholms län, 2025
- Kommunal författningssamling för Stockholm, II. Författningssamling, Stockholms stads statistiska kontor, 1919
- Kommunal författningssamling för Stockholm, reglemente för fastighetsnämnden, Utgiven av stadsledningskontoret, 2024:13
- Kommunal författningssamling för Stockholm, reglemente för miljö- och hälsoskyddsnämnden, Utgiven av stadsledningskontoret, 2020:12
- Kommunal författningssamling för Stockholm, reglemente för stadsdelsnämnderna, Utgiven av stadsledningskontoret, 2024:18
- Kommunal författningssamling för Stockholm, reglemente för trafikknämnden, Utgiven av stadsledningskontoret, 2024:19
- Kommunens möjligheter att bevara och utveckla jordbruksmarkens värden, Jordbruksverket, 2015
- Lekvärdesriktlinjer. Utformning av förskole- och skolgårdar, Stockholms stad, 2025
- Leve koloniträdgården: bevara, vårda, förnya: råd, anvisningar och rekommendationer för koloniträdgårdsverksamhet i Stockholm, Stockholms fastighetskontor, förvaltningsavdelningen och Information Stockholm i samarbete med Föreningen Stor-Stockholms koloniträdgårdar, 1984
- Miljöbalk (1998:808), Klimat- och näringslivsdepartementet, Stockholm, 1998
- Naturvårdsplan för Huddinge kommun 2022-2025, Huddinge kommun, 2025
- Odlad din egen trygghet – hur förberedd är du? Folder från Fritidsodlingens riksorganisation (FOR), 2025
- Om krisen eller kriget kommer, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Karlstad, 2024
- Örlången naturreservat, beslut och skötselplan, Huddinge kommun, 1998
- Plan- och bygglag (2010:900), Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, Stockholm, 2010
- Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029, Stockholms stad
- Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUF 2050, Region Stockholm, 2018
- Slutredovisning värdering av jordbruksmark i planprocessen, John Andersson, Jordbruksverket, 2021
- Stadsodlingens historia, kålgårdar, kolonister & asfaltblommor, Ulrika Flodin Furås, Votum, 2019
- Stockholm – en stad för alla. Handbok i utformning av en tillgänglig och användbar miljö. Stockholms Stad, trafikkontoret, 2008
- Stockholms koloniträdgårdar: områdesbeskrivningar, Stockholm: Stockholms fastighetskontor, Stockholm koloniträdgårdsråd, 1990

- Stockholms koloniträdgårdar: tillkomst, utveckling, nuläge, framtid, Stockholm: Stockholms fastighetskontor, 1990
- Strategi för äldrevänlig stad, Stockholms stad, 2017
- Svensk trädgårdshistoria 1800–1900-tal, Kommersiell trädgårdsodling, Inger Olausson, Kungliga Vitterhets historie- och antikvitetsakademin, 2023
- Torvmarker, klimat och återvätning. Att minska utsläpp och främja koldioxidlagring, Åsa Kasimir och Amelie Lindgren, 2024
- Trädjordbruk i Sverige, Jordbruksverket, Linköping, 2024
- Trädgårdens klimatnytta och betydelse för biodiversiteten, Riksförbundet Svensk trädgård, Stockholm, 2023
- Vision 2040, Möjligheternas Stockholm, kommunfullmäktige, Stockholms stad, 2020
- Vårdprogram för kulturlandskapet i Nackareservatet i Nacka. Fastighetskontoret, Stockholms stad, 2016
- Vägledning för jordbruksmark i den fysiska planeringen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Stockholm, 2023
- Övergripande skötselplan för Igelbäckens kulturresevat i Stockholms stad, Stockholms stad, 2006
- Översiktsplan för Stockholms stad, Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad, 2018

Ordlista

Allmän plats

En gata, väg, park, ett torg eller ett annat område som enligt detaljplan är avsett för ett gemensamt behov.

Agenda 2030

Handlingsplan som antogs av FN:s medlemsländer 2015. De tillhörande 17 globala målen för hållbar utveckling syftar till att utrota fattigdom, bekämpa klimatförändringar, främja fred och rättvisa samt uppnå en miljömässig, social och ekonomisk hållbar utveckling.

Benjeshäck

Häck eller vindskydd byggd av ris och grenar som fylls på ovanifrån när de bryts ner. Fungerar som ett skydd för insekter och mindre djur.

Betesmark

Typ av jordbruksmark som är permanent bevuxen med gräs och inte plöjs upp. Ger foder till betande djur.

Biologisk mångfald

Mångfalden i den genetiska variationen hos individerna inom en art, variationen mellan olika arter och mellan olika naturtyper och landskap.

Hembud

Tillämpas för koloniträdgårdar med hus inom Stockholms stad. Kolonist som vill överlåta sin lott hembjuder den till föreningen för försäljning. Föreningen värderar stuga, anläggningar och växter enligt en särskild värderingsnyckel och erbjuder lotten för försäljning genom föreningens kö.

Hydroponisk odling

Växtodling utan matjord där näringsämnen tillförs rötterna i en vattenlösning.

Koloniområden

Samlingsbegrepp för områden med koloniträdgårdar med stuga samt områden med odlingslotter.

Invasiva arter

Arter som flyttats från sin ursprungliga miljö och i sin nya omgivning börjar sprida sig snabbt och orsaka skada på ekosystem, infrastruktur eller människors hälsa vilket medför kostnader för samhälle och enskilda. Utgör ett hot mot biologisk mångfald.

Jordbruksmark

Samlingsnamn för åker-, betes- och ängsmark. Mark som har planlagts för annat ändamål än odling räknas inte som jordbruksmark.

Ordningsföreskrifter

Bilaga till arrenden för koloniträdgårdsföreningar och odlingslotter som anger hur odlingsområdet och de enskilda lotterna ska vara beskaffade och skötas avseende häckar, redskapslådor, spaljéer osv.

Primärproduktion

Begrepp som inom jordbrukssektorn innebär verksamheter i matkedjans första steg; såsom att odla och skörda grönsaker, föda upp djur före slakt, producera ägg och mjölk samt fiska och jaga.

Resiliens

Förmågan att stå emot och klara av en förändring samt återhämta sig och vidareutvecklas.

Särskilda boenden

Boenden inom äldrenämnden och socialnämndens ansvarsområde. Det kan till exempel vara vård- och omsorgsboenden, korttidsboenden eller stödboenden.

Stadsnära odling

All odling som sker inom och i närheten av staden.

Trädjordbruk

Svensk term från det internationella begreppet agroforestry. Odling som integrerar träd, växtodling och/eller bete.

Åkermark

Typ av jordbruksmark som kan plöjas och används för växtodling eller som kan användas för växtodling utan ytterligare förberedelse.

